

Procedure til undersøgelse af ordblindhed i Ikast-Brande kommune

August 2018

Indhold

Procedure til undersøgelse af ordblindhed i Ikast-Brande kommune	3
Indledning	3
Hvad er læsning?	3
Læsevanskeligheder	3
Hvad er ordblindhed?	4
Hvem kan undersøge for ordblindhed i Ikast-Brande kommune?	4
Hvilke tiltag iværksættes, når eleven er ordblind?	5
Hvordan finder vi de børn, der er i risiko for ordblindhed?	6
Hvordan finder vi de elever, der skal testes for ordblindhed?	8
Identifikation af ordblindhed hos to-sprogede	11
Konference med læsevejlederen på hver årgang	12
Relevant lovgivning, vejledninger m.m.	12
Inkluderende læseundervisning	13
Litteraturliste	15
Bilag 1: Inspiration til skolens lokale handleplan ved ordblindhed i forhold til it-værktøjer	16
Bilag 2: Inspiration til elevens handleplan ved skriftsproglige vanskeligheder	17
Bilag 3: Eksempel på en lokal læseevaluering og testplan	19

Procedure til undersøgelse af ordblindhed i Ikast-Brande kommune

Indledning

Procedure til undersøgelse af ordblindhed i Ikast-Brande kommune er udarbejdet med henblik på at sikre en hensigtsmæssig og ensartet praksis, når en elev skal undersøges for ordblindhed.

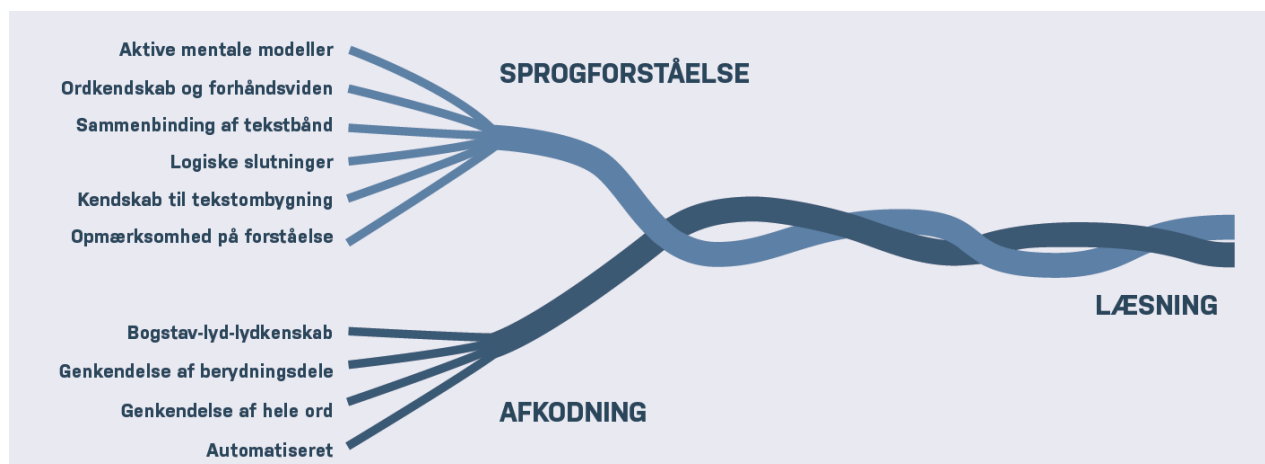
Vejledningen skal også være med til at sikre sammenhængen mellem de indsatser, der foregår i dagtilbuddet og skolen således, at børn, der er i risiko for ordblindhed samt ordblinde børn og unge, får en tidlig og målrettet indsats i forhold til at støtte deres skriftsproglige udvikling.

Vejledningen vil løbende blive revideret i takt med, at forskning bidrager med ny viden omkring ordblindhed og andre læsevanskeligheder.

Hvad er læsning?

Begrebet læsning har vide rammer og bruges i daglig tale om mange forskellige aktiviteter.

Læsning er en meningssøgende sprogligt baseret aktivitet, der involverer to grundlæggende færdigheder *afkodning* og *forståelse*, som er illustreret i nedenstående:

Figur 1: Læsereb (Elbro 2014)

Modellen er enkel måde at få overblik over de komponenter, der indgår i den meningssøgende proces ved læsning.

Der er altså mange processer i gang samtidig under læsningen og derfor mange steder, der kan opstå vanskeligheder.

Læsevanskeligheder

Der kan være flere årsager til, at en elev er i læsevanskeligheder. Symptomerne på vanskelighederne kan fremstå på forskellige måder, der ofte påvirker hinanden. Overordnet kan der peges på følgende 3 kategorier inden for læsevanskeligheder (Elbro 2009):

- Ordblindhed/ dysleksi
- Sammensatte sproglige læsevanskeligheder
- Vanskeligheder med sprogforståelsen i læsning

Denne procedurebeskrivelse har til formål at støtte den tidlige indsats for børn i risiko for ordblindhed, undersøgelsen af ordblindhed samt de efterfølgende tiltag.

Hvad er ordblindhed?

Hvis læsevanskelighederne er afgrænset til et specifikt område i afkodningen i forhold til skriftens lydprincip, kalder man det ordblindhed eller dysleksi.

Der findes både en international og en dansk definition på ordblindhed/ dysleksi, og i Ikast-Brande kommune arbejder vi ud fra begge definitioner:

”Ordblindhed, også kendt som dysleksi, er vanskeligheder med at lære at læse og skrive. Vanskelighederne skyldes langsom og upræcis omsætning af bogstaver og bogstavfølger til sproglyde. Ofte – men ikke altid – finder man andre i familien med læsevanskeligheder, f.eks. en forælder, en bror eller en bedsteforælder som har haft vanskeligt ved at lære at læse og skrive.” (Socialstyrelsen 2016).

”Dysleksi er en specifik indlæringsvanskelighed, som er af neurobiologisk oprindelse. Den er kendetegnet ved vanskeligheder med præcis og/eller flydende ordgenkendelse og ved stave- og afkodningsvanskeligheder. Disse vanskeligheder stammer fra et deficit i den fonologiske komponent i sproget. Vanskelighederne er ofte uventede i forhold til andre kognitive færdigheder og tilstedeværelsen af effektiv undervisning. Sekundære konsekvenser kan være problemer med læseforståelse og nedsat læseerfaring som kan hindre vækst i ordforråd og baggrundsviden.” (IDA, Den internationale dysleksiorganisation, 2003)

Den danske læseforsker Carsten Elbro afgrænser ordblindhed på følgende måde: *”Man taler om ordblindhed i tilfælde, hvor der ikke er indlysende årsager til vanskelighederne, som f.eks. stærk syns- eller hørenedsættelse, svære sprogsvanskeligheder, åbenlyse tegn på hjerneskade eller omfattende generelle indlæringsvanskeligheder. Der er ingen naturgiven grænse mellem lette læsevanskeligheder og de svære læse- og stavevanskeligheder, der kaldes ordblindhed. Men det bør selvfølgelig ikke udelukke, at man taler om ordblindhed i de svære tilfælde”.*

Hvem kan undersøge for ordblindhed i Ikast-Brande kommune?

Når man undersøger for ordblindhed, er det nødvendigt at kunne lave en helhedsvurdering af eleven. Det betyder, at det er vigtigt at have en solid faglig viden om læsning, læsetestning og læsevanskeligheder for at afgøre, om der kan være andre årsager, som forklarer elevens læsevanskeligheder.

I Ikast-Brande kommune kan en læsevejleder eller anden fagperson med tilsvarende kompetencer undersøge for ordblindhed.

Læsekonsulenten fra PPR kan inddrages i forhold til identifikation af ordblinde, tolkning af testresultater samt rådgivning og vejledning.

Hvilke tiltag iværksættes, når eleven er ordblind?

Forskningsbaseret viden om ordblindhed viser, at opdages vanskelighederne i tide, og sættes der ind med kvalificeret undervisning, så kan mange elever i ordblinddevanskeligheder lære at læse funktionelt. Det er derfor ikke umuligt for elever med ordblindhed at lære at læse og stave, men det er sværere for dem end for andre mennesker (Høien og Lundberg 2015).

Det forventes, at skolerne har udarbejdet en handleplan, hvor det tydeligt fremgår:

- hvem der tester for ordblindhed på skolen
- hvilken indsats, der iværksættes når en elev er ordblind
- hvem der har ansvaret for at iværksætte indsatsen

Det er altså skolens ansvar at støtte og fremme elevens læse- og staveudvikling, så konsekvenserne af ordblindheden mindskes. Elever med ordblindhed har brug for både undervisning i skriftens lydprincipper og kompenserende foranstaltninger. Indsatsen vil derfor oftest være målrettet undervisning tilrettelagt ud fra den enkelte elevs behov samt læse- og skriveteknologi. Inspiration til indsatser, der fremmer elevens læse- og staveudvikling kan hentes i Undervisningsministeriets inspirationsmateriale:

<https://www.ordblindhed.dk/boern/ordblindhed-i-grundskolen>

Ved ældre elever med svær ordblindhed bør man overveje om den megen tid og energi, der bruges på arbejdet med at tilegne sig læsning og stavning, går ud over andre kvalificerende aktiviteter. Det er derfor vigtigt i samarbejde med den ordblinde elev og forældrene at finde en balance som den ordblinde elev kan leve med, og som giver ham/hende de mest optimale muligheder for kunne deltage aktivt i skolens læringsmiljø.

Alle elever i Ikast-Brande kommune har fra 1. klasse deres egen computer samt adgang til kvalificerende læse- og skriveteknologi. Det har stor betydning, at der afsættes den nødvendige tid til, at den ordblinde elev får et indgående kendskab til de teknologiske hjælpemidlers funktionalitet, så eleven kan anvende læse- og skriveteknologien i den daglige undervisning med udbytte. Yderligere inspiration til skolens handleplan for ordblindhed i forhold til læse- og skriveteknologi fremgår af bilag 1.

For at kunne iværksætte målrettede indsatser er det vigtigt at få indsigt i den enkelte elevs kompetencer og udfordringer. Det anbefales, at der i samarbejde med elev og forældre udarbejdes en individuel tidsbegrænset handleplan, som kan evalueres. Her kan der f.eks. søges inspiration i skabelonen bilag 2 *Handleplan for elever i skriftssprogsvanskeligheder* (ROAL 2015) samt i bogen *Handleplan for undervisning af ordblinde* (Erbo 2015).

Hvordan finder vi de børn, der er i risiko for ordblindhed?

Da ordblindhed defineres som 'vanskeligheder med at lære at læse og skrive', må der først have fundet en undervisning sted, før man kan tale om ordblindhed. I Danmark forventes det generelt, at elever kan læse selvstændigt i slutningen af 2. klasse. Det giver først mening at tale om ordblindhed - efter der har været arbejdet målrettet med elevens vanskeligheder.

Der er en række tidlige risikotegn, som har vist sig at have sammenhæng med senere læsefærdigheder, og det er derfor vigtigt, at man ikke venter med en målrettet indsats til 3. klasse. Fra læseforskning ved vi, at der bør sættes ind med en tidlig målrettet indsats for de børn, der er i risiko for ordblindhed, da dette har vist sig at have en særlig god effekt.

I Ikast-Brande kommune vil vi derfor bestræbe os på at kende de børn, der er i risiko for ordblindhed inden skolestart eller hurtigt derefter, således at vi kan være ekstra opmærksomme og sætte stimulerende læring i gang. Der er derfor fokus på det enkelte barns sproglige udvikling og følgende procedure følges:

DAGINSTITUTION		
Trin	Hvad	Hvem
1	Sprogvurdering af alle 3-årige børn i kommunen.	Pædagog i daginstitution i samarbejde med forældre. Placeres barnet i kategorien særlig indsats afholdes K-møde med inddragelse af talekonsulenten.
2	Sprogstimulerende indsats iværksættes for de børn, hvor sprogvurderingen viser, at barnet har behov for det.	Pædagog i daginstitutionen i samarbejde med forældrene og evt. talekonsulenten.
3	Når børnene er 4 og 5 år, kan de sprogvurderes igen med henblik på at følge deres sprogudvikling og behovet for en målrettet sprogstimulerende indsats.	Pædagog i daginstitutionen i samarbejde med forældrene og evt. talekonsulenten.

	SKOLE	
Klasse	Hvad	Hvem
0.	<p>Sprogvurdering af alle elever i begyndelsen af 0. klasse med henblik på at iværksætte en sprogstimulerende indsats for de elever, der viser behov.</p> <p>Ultimo 0. kl. <i>kan</i> Ordblinderisikotesten inddrages i den lokale skole test- og evalueringsplan</p>	<p>Børnehaveklasseleder evt. med læsevejleder eller anden fagperson med særlig indsigt i læsning og læsevanskeligheder. Samarbejde med forældrene. Placeres barnet i kategorien særlig indsats inddrages talekonsulenten.</p> <p>Læsevejlederen i samarbejde med børnehaveklasseleder.</p>
1.	<p>Lokalt aftalte læseevalueringsredskaber/ gruppeprøver gennemføres.</p> <p>Medio 1. klasse og ultimo 1. klasse <i>kan</i> Ordblinderisikotesten inddrages i den lokale skole test- og evalueringsplan.</p> <p>For de elever, der på baggrund af ovenstående evaluering/ test viser vanskeligheder, iværksættes f.eks. gennem holddeling tidlig læsestøtte i afgrænsede perioder med tydelige mål. Det har betydning at, underviseren har viden om læsning og læseudvikling.</p>	<p>Dansklærer evt. i samarbejde med læsevejleder eller anden fagperson med særlig indsigt i læsning og læsevanskeligheder.</p> <p>Læsevejleder eller anden fagperson med indsigt i læsning og læsevanskeligheder</p>
2.	<p>Obligatorisk national test i læsning for alle elever i 2. klasse.</p> <p>Screening for ordblindhed af alle elever ultimo 2. klasse med Nonord-stavning (delprøve fra DVO). Elever, der scorer max 12, afdækkes individuelt med DVO-testen evt. suppleret med andet materiale</p>	<p>Læsekonsulenten <i>kan</i> inviteres af læsevejlederen til forårets læsekonference på årgangen.</p> <p>Læsevejlederen eller anden fagperson med særlig indsigt i læsning og læsevanskeligheder</p>

2./3.	For elever i risiko for ordblindhed iværksættes en intensiv målrettet indsats over 10-12 uger med fokus på systematisk undervisning i udnyttelse af skriftens lydprincip i læsning og skrivning. Det anbefales, at udarbejde en tidsbegrænset elevhandleplan, der kan evalueres.	Dansklærer/ teamet i samarbejde med læsevejleder eller anden fagperson med særlig indsigt i læsning og læsevanskeligheder.
3.	Effekten af de aftalte indsatser vurderes. Hvis eleven stadig har vanskeligheder iværksættes en ny målrettet, tidsbegrænset indsats.	Dansklærer/ teamet i samarbejde med læsevejleder eller anden fagperson med særlig indsigt i læsning og læsevanskeligheder.

Hvordan finder vi de elever, der skal testes for ordblindhed?

Men selv med en tidlig og målrettet indsats, vil der stadig være enkelte elever, der har en langsom og upræcis læsning, fordi de har vanskeligheder med at omsætte bogstaver og bogstavfølger til sproglyde på grund af ordblindhed.

I Ikast-Brande kommune vil vi bestræbe os på at identificere disse elever så tidligt som muligt, inden de forlader grundskolen. De elever, hvor der er begrundet mistanke om ordblindhed, testes derfor med Ordblindetesten (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling m.fl. 2015). Dette kan tidligst ske fra foråret 3. klasse.

Det er læsevejlederen eller anden fagperson med tilsvarende kompetencer, der kan tage den elektroniske test og godkende gyldigheden af resultatet.

Ordblindetesten *skal* anvendes som beskrevet i vejledningen og må kun godkendes, hvis testningen er forløbet som beskrevet. Det betyder, at Ordblindetesten aldrig er det første, man tager i anvendelse, før man har:

- Kendskab til de særlig tilrettelagte forløb, der har været iværksat for at afhjælpe vanskelighederne og med hvilken effekt. Det kan f.eks. være oplysninger fra elevplanen eller de individuelle handleplaner, der har været lavet igennem skoleforløbet.
- Kendskab til elevens kompetencer inden for det skriftsproglige område, f.eks. elevens evne til at samtale om tekster.
- Kendskab til elevens læse- og staveudvikling gennem de test, der har været anvendt, både klasseset og individuelle test (se eksempel på evaluerings- og testplan bilag 3). Testene skal kunne vise, hvor eleven befinder sig i sin nuværende læse- og staveudvikling og ikke bare vise, hvad eleven ikke kan.

- Kendskab til relevante oplysninger fra forældrene som f.eks. den sproglige udvikling fra førskolealderen og ordblindhed i familien.

Det er altså først, når der er gjort et solidt forarbejde, og ved en begrundet mistanke om ordblindhed, at Ordblindetesten tages i anvendelse. Af bilag 3 fremgår også individuelle tests, der kan bidrage til undersøgelse af læsevanskeligheder.

Nogle elever kan være gode til at kompensere for deres læsevanskeligheder. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på ordblindhed i hele skoleforløbet. For at sikre at elever med ordblinddevanskeligheder også identificeres senere i skoleforløbet anvendes følgende procedure fra foråret 3. klasse:

SKOLE		
Klasse	Hvad	Hvem
Foråret 3.	<u>Tidligst fra</u> foråret 3. klasse: Ordblindetesten for de elever, som har vist tidlige risikotegn og har modtaget særlig tilrettelagt forløb i 3. klasse.	Læsevejleder eller anden fagperson med særlig indsigt i læsning og læsevanskeligheder
4.	Obligatorisk nationaltest i læsning for alle elever i 4. klasse. Elever, der placerer sig i kategorien 'mangelfuld præstation' eller i 'ikke tiltrækkelig præstation' afdækkes individuelt med andet materiale, hvoraf en del af dette materiale skal bestå af nonordsstavning og nonordlæsning passende for aldersgruppen. Ved begrundet mistanke om ordblindhed anvendes Ordblindetesten.	Læsekonference på årgangen med læsevejlederen. Læsevejlederen eller anden fagperson med særlig indsigt i læsning og læsevanskeligheder
5.	ST5 staveprøve eller anden tilsvarende staveprøve for alle elever i 5. klasse. Elever, der viser vanskeligheder ved nonordsstavning afdækkes individuelt bl.a. med nonordslæsning passende til aldersgruppen. Ved begrundet mistanke om ordblindhed anvendes Ordblindetesten.	Læsekonference på årgangen med læsevejlederen. Læsevejleder eller anden fagperson med særlig indsigt i læsning og læsevanskeligheder
6.	Obligatorisk nationaltest i læsning for alle elever i 6. klasse.	Læsekonference på årgangen med læsevejlederen.

	<p>Elever, der placerer sig i kategorien 'mangelfuld præstation' eller i 'ikke tilstrækkelig præstation' skal afdækkes individuelt med andet materiale, hvoraf en del af dette materiale skal bestå af nonordsstavning og nonordlæsning passende for aldersgruppen. Ved begrundet mistanke om ordblindhed anvendes Ordblindetesten.</p>	<p>Læsevejleder eller anden fagperson med særlig indsigt i læsning og læsevanskeligheder</p>
7.	<p>ST7 staveprøve eller anden tilsvarende staveprøve for alle elever i 7. klasse.</p> <p>Elever, der viser vanskeligheder (C3 eller derunder) afdækkes individuelt med andet materiale, hvoraf en del af dette materiale skal bestå af nonordsstavning og nonordslæsning passende til aldersgruppen.</p> <p>Ved begrundet mistanke om ordblindhed anvendes Ordblindetesten.</p>	<p>Læsekonference på årgangen med læsevejlederen.</p> <p>Læsevejleder eller anden fagperson med særlig indsigt i læsning og læsevanskeligheder</p>
8.	<p>Obligatorisk nationaltest i læsning for alle elever i 8. klasse.</p> <p>Elever der placerer sig i kategorien 'mangelfuld præstation' eller 'ikke tilstrækkelig præstation' skal afdækkes individuelt med andet materiale, hvoraf en del af dette materiale skal bestå af nonordsstavning og nonordlæsning passende for aldersgruppen. Ved begrundet mistanke om ordblindhed anvendes Ordblindetesten.</p>	<p>Læsekonference på årgangen med læsevejlederen.</p> <p>Læsevejleder eller anden fagperson med særlig indsigt i læsning og læsevanskeligheder</p>
9.	<p>ST 9 eller anden tilsvarende staveprøve for alle elever i 9. klasse.</p> <p>Elever, der viser vanskeligheder (C3 eller derunder) afdækkes individuelt med andet materiale, hvoraf en del af dette materiale skal bestå af nonordsstavning og nonordslæsning passende til aldersgruppen.</p> <p>Ved begrundet mistanke om ordblindhed anvendes Ordblindetesten.</p>	<p>Læsekonference på årgangen med læsevejlederen.</p> <p>Læsevejleder eller anden fagperson med særlig indsigt i læsning og læsevanskeligheder</p>

10. (IUC)	<p>Overleveringsprocedure udarbejdet af IUC inden skolestart</p> <p>Staveprøve fra Grammatip for alle elever ved skolestart.</p> <p>Elever, der viser vanskeligheder (C3 eller derunder) afdækkes individuelt med andet materiale, hvoraf en del af dette materiale kan bestå af nonordsstavning og nonordslæsning passende til aldersgruppen.</p> <p>Ved tegn på ordblindhed anvendes Ordblindetesten.</p> <p>Overleveringsprocedure udarbejdet af IUC til modtagende uddannelsesinstitutioner.</p>	<p>Støttekoordinator/ afgivende skole</p> <p>Læsekonference på årgangen med læsevejlederen.</p> <p>Læsevejleder eller anden fagperson med særlig indsigt i læsning og læsevanskeligheder</p> <p>Støttekoordinator og læsevejleder</p>
--------------	--	---

Hvis der er mistanke om andre vanskeligheder med skriftsproget, og eleven ikke er ordblind, bør en nærmere undersøgelse som minimum afdække elevens tekstforståelse, læsehastighed af sammenhængende tekst og ordkendskab med tests, der retter sig mod alderstrinnet.

Identifikation af ordblindhed hos to-sprogede

Det er naturligvis meget vigtigt at være opmærksom på tosprogede elevers eventuelle læsevanskeligheder og få identificeret, om elevens udfordringer skyldes begrænset sprogforståelse eller om der er andet og mere på spil – f.eks. ordblindhed.

Den dynamiske afkodningstest i Ordblinderisikotesten for 0. kl. er udviklet således, at den er uafhængig af elevens sproglige baggrund. Viser eleven vanskeligheder i denne test, kan det antages, at eleven også vil have vanskeligheder med at læse sig basale afkodningsfærdigheder i forbindelse med skolens almindelige læseundervisning og have forøget risiko for at udvikle alvorlige afkodningsvanskeligheder på længere sigt.

Hvis der er mistanke om ordblindhed hos en tosproget elev, anvendes Ordblindetesten, da denne er udviklet til at kunne rumme elever med dansk som modersmål såvel som elever med dansk som andetsprog. Hos tosprogede elever er det imidlertid ekstra vigtigt at være opmærksom på ordforrådsdelen, eftersom denne viser, om eleven har det nødvendige ordforråd til sin disposition. Kan eleven ikke gennemføre ordforrådsdelen, er testen ikke valid. I sådanne tilfælde anbefales det, at Elbros nonordslister anvendes.

Elevens modersmål kan være en vigtig indikator i forhold til at få identificeret eventuelle sproglige vanskeligheder.

Børn med ordblinddevanskeligheder på ét sprog viser ofte de samme vanskeligheder på et nyt. Dog kan vanskelighederne skyldes andet end ordblindhed – f.eks. sprogenes ortografi. Ikke desto

mindre kan elevens modersmål være et vigtigt pejlemærke. Derfor bør man altid undersøge, om eleven kan læse og skrive på sit modersmål og snakke med elev og forældre om eventuelle vanskeligheder knyttet hertil, da disse oplysninger kan være betydningsfulde i forhold til at kunne danne sig et samlet billede af elevens eventuelle vanskeligheder.

Hvis en to-sproget elev viser tegn på ordblindhed, skal eleven modtage en undervisning, der både tager højde for vanskelighederne med ordforråd, og som sigter mod at forbedre afkodnings- og stovevanskeligheder.

Konference med læsevejlederen på hver årgang

I gennem hele skoleforløbet afholdes der hvert forår en læsekonference med de enkelte årganges relevante lærere og skolens læsevejleder. Et obligatorisk dagsordenpunkt på denne årlige konference skal tage afsæt i skolens test- og evalueringsplan for læsning og/eller den nationale test i læsning, og der laves en helhedsvurdering af elever, der scorer under middel/ mangelfuld præstation i forhold til mistanke om ordblindhed.

På læsekonferencen på 2. årgang kan læsevejlederen på den enkelte skole invitere læsekonsulenten med.

Læsevejlederen justerer årligt skolens test- og evalueringsplan for læsning og indsender denne til læsekonsulenten. Se inspiration bilag 3.

Relevant lovgivning, vejledninger m.m.

Det er skolens ansvar at tilbyde eleven den nødvendige hjælp og støtte med udgangspunkt i de beskrevne vanskeligheder.

Forældre har et retskrav på en ordblindetest af deres barn én gang i skoleforløbet fra marts måned på 4. klassesettrin.

http://www.ft.dk/RIpdf/samling/20161/lovforslag/L109/20161_L109_som_vedtaget.pdf

Et relevant undervisningstilbud for elever i skriftsproglige vanskeligheder kan omfatte undervisningsdifferentiering og holddannelse. Der kan også anvendes tolærerordninger, som kan hjælpe den enkelte elev og klassen som helhed. Hvis elevens behov for støtte ikke alene kan understøttes ved brug af undervisningsdifferentiering og holddannelse, skal eleven tilbydes supplerende undervisning eller anden faglig støtte (Folkeskoleloven §3a og §5, stk. 5)

I *Vejledningen om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand* kapitel 14 er der en nærmere beskrivelse af elever, der har brug for støtte uden at have behov for specialpædagogisk bistand, og bl.a. ordblinde elever beskrives i dette kapitel.

Det er skolelederen evt. i samarbejde med skolens læsevejleder, klassens lærere, der skal beslutte, hvordan støtten til elever i skriftsproglige vanskeligheder – herunder ordblindhed skal tilrettelægges: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=175630>

I *Vejledning om de nationale test – til lærere, der underviser børn med særlige behov*, kan man få nærmere information om de anbefalinger og udfordringer, der kan være for ordblinde elever, når de deltager i nationale test: <https://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-proever/faglig-forberedelse/proevevejledninger>

Mange ordblinde elever har behov for en særlig tilrettelæggelse af 9. og 10. klasseprøverne f.eks. mulighed for at anvende læse- og skriveteknologi. I *Vejledning af prøver på særlige vilkår og fritagelse* præciserer og forklarer regler og rammer for aflæggelse af prøver på særlige vilkår. I vejledningen tydeliggøres de muligheder, som skolelederen og undervisere har for at tilrettelægge folkeskolens 9.- og 10.-klasseprøver på særlige vilkår: <https://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-proever/proevetilrettelaeggelse/proever-paa-saerlige-vilkaar/proeve-paa-saerlige-vilkaar-og-fritagelser>

I juni 2016 udgav Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling inspirationsmaterialet *Ordblindhed i Grundskolen*. Materialet indeholder blandt andet anbefalinger til undervisningsindhold, der har vist sig at have effekt på ordblinde elevers læse- og skrivefærdigheder:

<https://www.ordblindhed.dk/boern/ordblindhed-i-grundskolen>

Inkluderende læseundervisning

Det anbefales at arbejde ud fra et fagligt inklusions ideal. Inkluderende læseundervisning giver elever i læsevanskeligheder muligheder for at deltage i skolens læringsfællesskaber, og derfor må undervisningen løbende tilrettelægges, så alle elever oplever sig som anerkendte og aktive deltagere i undervisningen.

Anbefalinger til strategier i en inkluderende læseundervisning:

- Alle lærere har viden om og ansvar for elevernes læseudvikling
- Alle lærere har indsigt i læse- og skriveteknologi
- Alle lærere har ansvar for, at fagene tekster og opgaver er digitaliserede og tilgængelige for elever, der anvender læse- og skriveteknologi
- Der laves løbende intern læseevaluering i almenundervisningen med opfølgning i klassen
- Skolens læsevejleder deltager i lærersamarbejdet på tværs af klasser/klassetrin i samarbejde med skolen ressourcecenter
- Lærere med kompetence til at støtte elever i læsevanskeligheder støtter elever i klassen, på hold eller i den supplerende undervisning. Disse lærere skal have viden om læsning og læsevanskeligheder
- Tag udgangspunkt i elevernes færdighedsniveau

- Faglærere har et særligt ansvar for at give eleverne det nødvendige faglige ordkendskab og for at lære dem fagets skriftsproglige genre at kende
- Faglærere har et særligt ansvar for at aktivere elevernes baggrundsviden og udpege, hvilke dele af teksten, der er særligt væsentlige

Litteraturliste

Aalborg Kommune	Læsepolitiske retningslinjer for Aalborg kommunale Skolevæsen
Borstrøm og Arnbak	VAKS, Gyldendal 2008
Dalgaard m. fl.	Testbatteriet, Specialpædagogisk forlag 2008
Elbro, Carsten	Læsning og læseundervisning, Hans Reitzels forlag, 2014
Elbro, Carsten	Læsevanskeligheder, Gyldendal 2007
Erbo, Karin	Handleplan for undervisning af ordblinde, Specialpædagogisk forlag 2015
Frost, Jørgen	Selvforstærkende strategier hos begynderlæseren, Psykologisk forlag 2002
Frost og Nielsen	IL-Basis, Dansk psykologisk forlag 2003
Gamby, G.	Il-Ungdom, Dansk psykologisk forlag 2007
Gamby m. fl.	Individuel Læseundersøgelse, Dansk psykologisk forlag 1991
Gade, Margit	Dansk med it – vis mig hvordan, Akademisk forlag
Hedensted kommune	Procedure i forbindelse med undersøgelse af ordblindhed i Hedensted kommune, 2015
Holstebro kommune	Vejledning om skolens støtte til elever i læse- /skrivevanskeligheder
Hagtvet m. fl.	Intensiv læseundervisning på mellemtrinnet, Dansk psykologisk forlag 2016
Høien og Lundberg	Dysleksi – fra teori til praksis, Specialpædagogisk forlag, 2012
Jensen og Jørgsen	ST-prøver, Dansk psykologisk forlag 2006
Lund og Otzen	Specialpædagogisk guide til læsning og skrivning, Specialpædagogisk forlag 2013
Lyster, Solveig-Alma	Elever med læse- og skrivevanskeligheder, Akademisk forlag, 2012
Madsbjerg og Friis	Skrivelyst i et specialpædagogisk perspektiv
Møller og Juul	Skriftsproglig udvikling, Dansk psykologisk forlag 2012
Ministeriet for Børn, Undervisning, Ligestilling m. fl.	Vejledning til Ordblindetesten, 2015
	Ordblinderisikotesten 2017
?	Sprogvurdering 3-6
Pøhler og Pøhler	Coaching i skriftsprog – til elever i skriftsprogsvanskeligheder, Dafolo 2009
DVO	https://sbst.dk/udgivelser/2007/vaerd-at-vide-om-ordblindhed
Gade, Margit	Skabeloner: https://online.intowords.com/Default/Login?templates=True#

Bilag 1: Inspiration til skolens lokale handleplan ved ordblindhed i forhold til it-værktøjer

På den enkelte skole anbefales det at lave en plan over, hvilke personer, der er ansvarlige over for de forskellige punkter (f.eks. læsevejleder, medievejleder, teamet, klasselærer, faglærer, it-vejleder, skoleleder)

- Ved, hvor man skaffer en digital udgave af skolens klassesæt/ grundbøger
- Har kontakten til de digitale biblioteker
- Styrer et bibliotek over "ordbøger til CD-ord"
- Laver det første grundkursus i cdord uden for klassen
- Eleven ikke føler sig alene i verden med sit grej (mentorordning, it-cafe, ordblindepatrolje)
- Laver minikursus for forældrene (mulighed for webinar hos MV-nordic)
- Giver lærerne vejledning/ undervisning i cd-ord
- Giver lærerne vejledning/ undervisning i at scanne
- Giver lærerne vejledning i pdf-x-change viewer
- Fører en liste over de lever, der må låne fra de digitale biblioteker
- Har ansvaret for at computeren bruges i timerne
- Har ansvaret for at vise eleven arbejdsmåder, som passer til det enkelte fag
- Har ansvaret for at levere teksterne digitalt
- Har ansvaret for, at der bliver lavet relevante fagordbøger
- Er den person, eleven kontakter, hvis der er tekniske problemer med computeren ift programmer
- Er teamets tovholder. Sørger for at kompenserende undervisning jævnligt bliver drøftet på teammøder
- Har ansvaret for, at eleven har en passende cdord profil
- Laver "opskrifter" til cd-ord: sådan laves en fagordbog, sådan skanner du etc. (se mvnordic)
- Opmærksom på prøvevilkår for elever med særlige behov
- Udfærdiger bilag til uu – overgange til IUC/ ungdomsuddannelserne
- ?
- ?
- ?

Bilag 2: Inspiration til elevens handleplan ved skriftsproglige vanskeligheder

Opmærksomhedspunkter til samtalen/ samarbejdet mellem elev, skole og forældre, når eleven er i skriftsproglige vanskeligheder med inspiration fra "Roal handleplan for elever i skriftsproglige vanskeligheder".

ROALs fulde version af handleplanen, hvor der også indgår en elev/ forældrevaluering (del 1 og 2) findes på:

https://nota.dk/sites/default/files/roal_handleplansskabelon_for_elever_i_skriftsproglige_vanskeligheder.pdf

1. Elevstatus

Omgivelsernes opbakning

Hvordan bakker forældre og skole op omkring eleven?

Er der balance mellem forældres og skoles krav?

Hvordan er elevens behov for hjælp og struktur?

Accept af og forståelse for egne vanskeligheder:

I hvilken grad erkender eleven sine vanskeligheder?

Motivation:

Indstilling til læring?

Selvstændighed:

Beder eleven om hjælp ved behov?

2. Skriftsproglige færdigheder - status

Hvilket niveau mestrer eleven selvstændigt, **hvad er nærmeste udviklingszone**, og hvad er frustrationsniveau?

Læsefærdigheder:

Stavefærdigheder:

Skrivefærdigheder:

3. It-kompetencer - status

Devices:

Hvilke teknologier anvender eleven?

Anvendelse af læse- og skriveteknologi:

I hvilken udstrækning anvendes teknologien?

Deltagelse i undervisningen:

Beskriv elevens deltagelse i undervisningen med og uden hjælpemidler.

Kompensering:

I hvilken grad kompenserer værktøjerne reelt?

Udfordringer:

Er der udfordringer i forhold til at eleven kan anvende hjælpemidlerne optimalt?

Er der behov for yderligere hjælpemidler?

4. Læringsmiljøet - status

Elevens mulighed for tilegnelse af viden:

Hvilke udfordringer har eleven i forhold til at kunne tilegne sig viden på lige fod med jævnaldrene?

Styrke- og svage sider, medvind- og modvindsfaktorer?

Tilmeldt Nota

Aktiv anvendelse af Nota?

Etc...

Teknologien:

Hvad virker/virker ikke?

Teamets kompetencer inden for læse- og skriveteknologi:

Er der kompetencer til at støtte eleven tilstrækkeligt?

Særlige hensyn:

Har eleven særlig brug for støtte til strukturering af opgaver eller støtte i anvendelse af læse- og skriveteknologien?

5. Målsætning:

1. Afhjælpning af de skriftsproglige vanskeligheder

Læringsmål kan fastsættes med udgangspunkt i:

- en individuel læseundersøgelse
- den løbende evaluering
- pkt. 2 fra statusdel (læse-, stave-, skrivefærdigheder)

Vejen til målet fastsættes

Tegn på læring ekspliciteres

2. Kvalificering af/ kompenserung for de skriftsproglige vanskeligheder. Der tages udgangspunkt i statusdel pkt. 1,3 og 4.

Omgivelsernes opbakning

Erkendelse af egne vanskeligheder

Deltagelse i undervisningen

Læringsmiljøet

Anvendelse af læse- og skriveteknologi

Udvikling af it-kompetencer

6. Aftaler:

Hvad skal iværksættes/ hvem gør hvad?

Elev

Forældre

Lærere

Læsevejleder/ kontaktperson/ mentor

Ledelse

Bilag 3: Eksempel på en lokal læseevaluering og testplan

Klassetrin	Gruppeprøver/ klasseevaluering (dansk lærer)	Individuel læsevurdering (læsevejleder)
0.	Sprog vurderingen (obligatorisk)	Individuel sprogscreening Klassekonference (sprogvurd.)
1.	Ordlæseprøve 1	
2.	Sætningslæseprøve 1 ST-2 (staveprøve) National test: Læsning DVO-gruppeprøve (ordblindescreening)	Læsekonference NT
3.	Ordlæseprøve 2 ST-3	
4.	Sætningslæseprøve 2 ST-4 National test: Læsning	Læsekonference NT
5.	Tekstlæseprøve 6 ST-5	
6.	Tekstlæseprøve 8 ST-6 National test: Læsning	Læsekonference NT
7.	TL-2 (tekstlæseprøve) ST-7	
8.	TL-3 ST-8 National test: Læsning	Læsekonference NT
9.	TL-4 ST-9	

Individuelle test der kan bidrage til at undersøge læsevanskeligheder (læsevejleder):

0. – 2. klasse	3. – 4. klasse	5. – 6. klasse	7. – 9. klasse
Individuel sprogvurdering (0. kl.)	Evt. bogstavvurdering	DVO/ Elbros ordlister	Elbros ordlister
Ordblinderisikotest (UVM)	DVO individuelle test	Nationale ordblindetest	Testbatteriet
Sprog- og læsetest (Elbro)	Læsemåleren (hastighed)	Læsemåleren	Nationale ordblindetest
IL-Basis	Testbatteriet	Testbatteriet	IL-ungdom
Individuel læseevaluering på begyndertrinnet	Nationale ordblindetest (fra 4. kl.)	IL - mellem	ST-prøver (områder der er usikkert indlært)
DVO individuel (2. kl.)	IL-Basis/ IL-mellem (læses med rigtighedsprocent omkring 90)	ST-prøve (hvor flere områder er usikkert indlært)	Diavok: "find det der lyder som et ord" (KU)
Læsemåleren	ST-2 – ST-4 der viser områder der er usikkert indlært	Evt. suppleret med delprøver fra Staveraketten	Fonologisk ordforrådsprøve (KU)
	Evt. Staveraketten, hvis ST-prøve ikke er tilstrækkelig til at vise arbejdsområder, der er inden for potentiale (når prøven er for svær)		Semantisk ordforrådsprøve (KU) http://laes.hum.ku.dk/test/
			Evt. auditiv lydanalyse fra ST-5

